

Sectorprognose Land- en tuinbouw | 20 november 2020

Coronacrisis niet enige zorg op boerenerf

Nadia Menkveld, sectoreconoom Agrifood
nadia.menkveld@nl.abnamro.com

De coronacrisis laat diepe sporen na in de prijsontwikkeling van een aantal agrarische producten. De lagere vraag vanuit het horeca-kanaal drukte bij een gelijkblijvende productie de prijzen van onder meer frites-aardappelen, zuivel en pluimveevlees. Voor de komende periode heeft de sector naast het coronavirus te maken met een aantal sectorspecifieke uitdagingen, zoals het stikstofbeleid en een uitbraak van vogelgriep.

Door de lockdown in maart verschoof de consumptie van buitenshuis naar binnen. Consumenten besteedden minder bij foodservicebedrijven, zoals restaurants, hotels of fastfoodketens en juist meer bij de supermarkten. De vraag naar producten die relatief veel via het foodservicekanaal worden verkocht, zoals frites-aardappelen of pluimveevlees, nam af. Die lagere vraag zorgde voor een prijsdaling van deze agrarische producten.

Hoe 2021 er voor de agrarische sector uit gaat zien, is verre van zeker. De gedeeltelijke lockdown van dit moment lijkt zijn vruchten af te werpen, al houdt ABN AMRO rekening met een nieuwe opleving van het virus begin 2021. De wereldgezondheidsorganisatie WHO verwacht dat medio 2021 een vaccin beschikbaar komt dat eind 2021 volledig is uitgerold. Dit betekent dat de diverse door de overheid opgelegde beperkingen nog wel even van kracht blijven, met verminderde capaciteit van onder meer restaurants en kroegen tot gevolg. Het uitblijven van spoedig herstel leidt voorlopig tot prijsdruk op een aantal agrarische producten.

De sector kampt naast het coronavirus met andere uitdagingen die zowel op de prijzen van invloed zijn als op de productie. Zo heeft de uitbraak van de Afrikaanse Varkenspest in Duitsland negatieve gevolgen voor de prijzen in de varkenshouderij, net als de ontdekking van vogelgriep bij twee pluimveebedrijven in Gelderland waardoor een aantal landen hun grenzen sluit voor Nederlands pluimveevlees. De al langere spelende beperkingen om de uitstoot van stikstof in te dammen heeft negatieve gevolgen voor de capaciteit in de veehouderij.

Macro-economische groeiverwachtingen

<i>In procenten, jaar-op-jaar</i>	2019	2020	2021
Nederlandse economie			
BBP	1,7	-5,6	2,1
Part. consumptie	1,5	-7,7	1,9
Investerings	4,6	-5,4	0,2
Export	2,7	-5,8	4,6
Import	3,2	-5,6	4,5
Werkloosheid	0,0	4,1	7,0

Bron: CBS, Refinitiv, prognoses ABN AMRO Economisch Bureau

Prognose volumegroei Agrarisch

<i>In procenten, jaar-op-jaar</i>	2020	2021
Melkveehouderij	2	0
Akkerbouw	0	-1
Pluimveevlees	-2	1
Sierteelt	-5	3
Varkenshouderij	-3	-7
Glasgroente	0	-1

Bron: CBS, ABN AMRO Sector Advisory

Melkveehouderij

De melkveehouderij is tot nu toe met relatief beperkte schade door de coronacrisis gekomen. Dat komt doordat het merendeel van de zuivelproducten via het retailkanaal verkocht worden. Volgens cijfers van marktonderzoeker IRI is de supermarktverkoop van zuivelproducten in Nederland met 6 procent gestegen in de eerste zeven maanden van dit jaar. Dat betekent niet dat de sector helemaal geen kleerscheuren oploopt. De vraag vanuit het foodservicekanaal nam namelijk wel af. Op plekken zoals treinkiosken worden zuivelproducten verkocht voor onderweg, zoals kleine flesjes zuiveldrank of yoghurt. Nu veel consumenten thuis bleven, is de verkoop van deze gemakproducten gedaald. Verder verkopen restaurants vaak producten met een hogere waarde, zoals ijs, luxe kazen of boter. Een daling van de verkoop van zulke producten zorgt voor druk op de omzet en marges bij zuivelfabrikanten. Tot slot stokte ook de vraag vanuit het buitenland als gevolg van het sluiten van de foodservicekanalen. De uitvoerwaarde van zuivel daalde sterk in april en mei, al volgde enig herstel na het opheffen van de lockdown in juni en juli. In de eerste zeven maanden van dit jaar kromp de uitvoerwaarde van zuivel met zo'n 110 miljoen euro, zo'n twee procent.

Terwijl de vraag daalde, nam de melkaanvoer als gevolg van een hogere productie per koe toe. In zowel Nederland als Europa steeg het aanbod met twee procent. De combinatie van een lagere vraag en een licht hogere productie zorgde voor een prijsdaling van zuivel. De prijzen van zowel melk, boter en kaas daalden in april, maar vonden vanaf juni voorzichtig de weg naar boven. De prijs van melk lag in oktober zo'n 7 procent lager dan eind 2019. Voor volgend jaar verwacht ABN AMRO een licht herstel van de vraag. De vraaguitval, zoals die tijdens de eerste lockdown in Nederland en belangrijke uitvoerlanden plaatsvond, zal milder zijn bij een eventuele derde golf in 2021.

Melkproductie stabiel in 2021

De melkproductie staat structureel onder druk als gevolg van het stikstofbeleid. Dit jaar is het kabinet begonnen met een gerichte opkoopregeling waarbij Nederlandse provincies extra geld hebben gekregen om bedrijven op te kopen die dichtbij Natura-2000 gebieden liggen. Volgend jaar komt er nog een tweede regeling beschikbaar. De regelingen zijn vrijwillig. In totaal is circa twee miljard euro beschikbaar voor agrarische ondernemers die willen stoppen of duurzamer willen produceren. ABN AMRO verwacht dat de melkveestapel als gevolg van deze regelingen licht zal krimpen. Maar de daling van het aantal dieren wordt naar verwachting gecompenseerd door een stijging van de productie per dier. ABN AMRO verwacht daarom dat de totale productie voorlopig stabiel blijft.

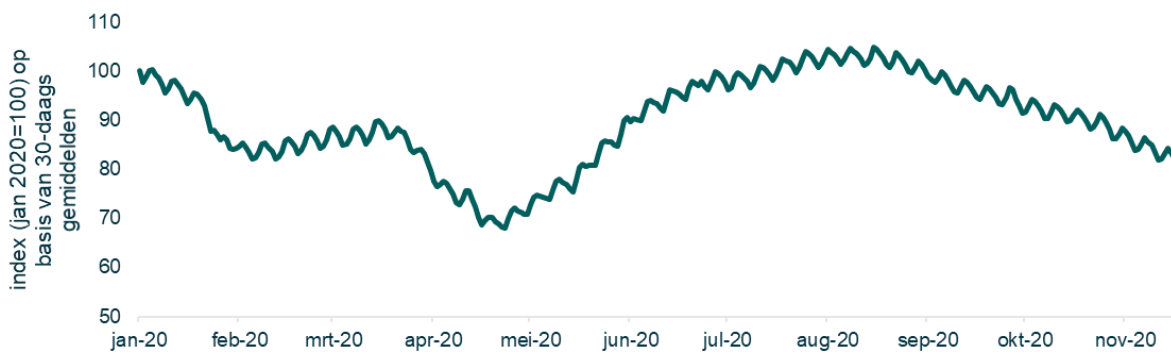
Akkerbouw

De twee meest besproken thema's van 2020 komen samen op het erf van het akkerbouwbedrijf: het warme weer en de coronacrisis. Dit was het derde jaar op rij dat het erg droog en warm was. Maar met hulp van beregening is het de akkerbouwer nog wel gelukt om de opbrengst per hectare op peil te houden. Volgens de prognoses van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) lag de oogst dit jaar nog wel onder de langjarige trend, maar was toch net zo hoog als vorig jaar en een stuk hoger dan 2018, toen droogte zorgde voor een enorme daling van de opbrengst.

Veel zorgelijker dan de opbrengst per hectare was het wegvallen van de vraag als gevolg van de coronacrisis. Het sluiten van onder meer fastfoodketens zorgde voor een daling van de vraag naar frites en daardoor ook naar frites-aardappelen. De enorme en plotselinge vraaguitval zorgde voor een ruime halvering van de prijs.

Uit transactiedata van ABN AMRO blijkt hoezeer de crisis heeft toegeslagen bij fastfoodlocaties en restaurants. Vanaf maart vielen de bestedingen flink terug en veerde weer op na de lockdown, maar door de tweede lockdown in oktober was dit herstel van korte duur en daalden de bestedingen weer. Dit laat duidelijk zien dat ook de tweede golf besmettingen negatieve uitwerking heeft op de vraag naar frites. ABN AMRO verwacht [dat de fastfoodconsumptie zich in 2021 weer volledig herstelt](#).

Pintransacties bij fastfoodbedrijven laten verloop coronacrisis goed zien

Bron: CADM * grafiek is op basis van pinbestedingen van ABN AMRO klanten bij fastfoodbedrijven. Deze bestedingen zijn niet gecorrigeerd voor trends (zoals de toename van pinpas gebruik als gevolg van Corona). Ook online bestedingen zitten niet bij deze bestedingen.

Aardappelareaal kleiner in 2021

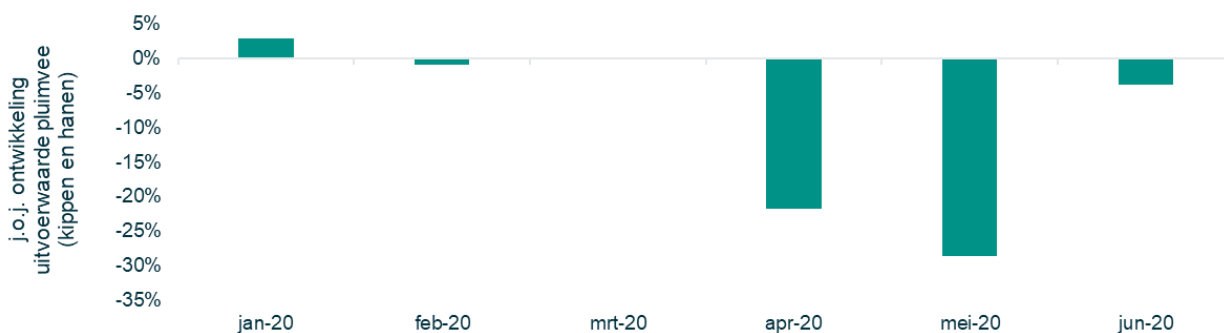
In 2021 neemt het aardappelareaal en daarmee de aardappeloogst naar verwachting af. De totale opbrengst hangt namelijk af van twee factoren: het weer en de beslissing van akkerbouwers wat ze met het areaal gaan doen. Op het weer heeft de akkerbouwer weinig invloed, maar op de keuze voor het areaal wel. De huidige prijs van aardappelen ligt onder de kostprijs. De lage prijs stimuleert akkerbouwers om andere gewassen te telen en dus het aardappelareaal te verkleinen. De kans is dan ook groot dat het areaal aardappelen in Nederland en wellicht in andere Europese landen lager zal liggen dan in 2020, waardoor de volumes in de hele akkerbouw dalen.

Pluimveevlees

Waar de rest van de wereld over het coronavirus praat, heeft de pluimveesector met nog een ander virus te maken: de vogelgriep. Na ontdekking van deze zeer besmettelijke griepvariant in Nederland onder wilde vogels kondigde het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) op 23 oktober een ophokplicht af. Die maatregel heeft niet kunnen voorkomen dat een bedrijf in Gelderland geruimd moest worden vanwege een aangetroffen besmetting. De situatie leek even onder controle, maar kort na de ruiming werd bij nog een bedrijf in Gelderland vogelgriep vastgesteld. En de uitbraak lijkt niet voorbij. Deze week werden er besmettingen geconstateerd bij een eendenfokker in Gelderland. Als gevolg van deze ontdekkingen heeft een aantal landen, waaronder Zuid-Korea en Vietnam, aangegeven dat Nederlandse pluimveeproducten niet meer welkom zijn.

Deze vraaguitval komt bovenop de vraaguitval als gevolg van de coronacrisis. Pluimveevlees wordt veel afgenomen door fastfoodketens en restaurants. De tijdelijke sluitingen van deze bedrijven in diverse landen leidden tot een lagere binnenlandse vraag en een daling van de export.

Uitvoer van pluimveevlees flink gedaald tijdens lockdown

Bron: CBS, bewerking ABN AMRO

De daling van de vraag was veel sterker dan die van de productie, met een prijsval tot gevolg. De productie bij slachterijen nam met twee procent af en de prijzen lagen begin november zo'n 10 procent lager dan voor de coronacrisis.

Herstel vraag naar pluimveevlees volgend jaar

De huidige gedeeltelijke lockdown, een eventuele derde golf en het handhaven van beperkende maatregelen hebben ook in 2021 een negatief effect op de vraag vanuit de foodservicekanalen. Daarentegen zijn er ook factoren die juist voor een hogere vraag kunnen zorgen. Volgend jaar zal de koopkracht in Nederland en andere landen van de Europese Unie (EU) afnemen als gevolg van een hogere werkloosheid. Als consumenten minder te besteden hebben, zijn ze geneigd om voor goedkopere substituten te gaan. Pluimveevlees kan het dan winnen van duurdere vleesvarianten. Daarnaast blijft kip wereldwijd een van de populairste vleessoorten. De EU verwacht een stijging van de vraag naar pluimveevlees van 1,3 procent in 2021.

De vraag zal wellicht toenemen, maar het aanbod vanuit Nederland staat onder druk. De hoge concurrentie uit andere landen zorgt voor uitdagende marktomstandigheden. Daarnaast geldt de landelijke beëindigingsregeling om de stikstofdepositie op gevoelige Natura-2000 gebieden terug te dringen, ook voor pluimveehouders. Voor 2021 verwacht ABN AMRO daarom dat na de daling van 2020 van 2 procent, de volumes in 2021 met slechts 1 procent herstellen.

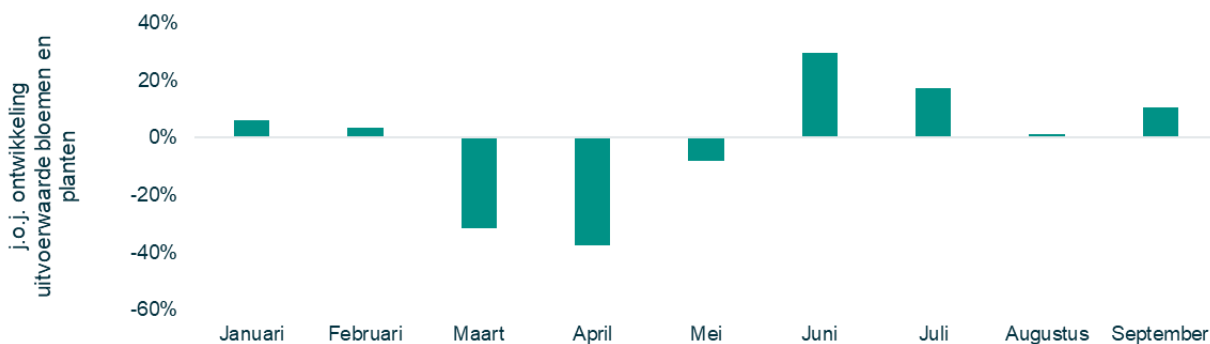
Sierteelt

De coronacrisis zorgde voor een flinke daling van de vraag naar bloemen en planten. Dit was het gevolg van de lockdown in maart en april in verschillende belangrijk uitvoerlanden. Doordat consumenten thuis bleven en winkels gesloten waren, daalde de uitvoer van bloemen en planten volgens cijfers van Floridata in maart met 32 procent jaar op jaar, in april met 38 procent en in mei met 8 procent. Daarnaast is voor bloemenverkopers de huwelijks- en evenementenmarkt een belangrijke afzetmarkt en die markt viel volledig weg tijdens de eerste golf.

Een aantal maatschappelijke veranderingen als gevolg van de coronacrisis heeft tijdens de lockdown nog wel voor een bodem in de verkoop gezorgd en leidde daarna zelfs tot een stevig herstel. Zo zorgde in Nederland de lockdown juist tot hogere verkopen bij tuincentra. Consumenten waren meer aan huis gekluisterd en investeerden in hun huis en tuin. Daarnaast was het tijdens de eerste golf populair om online een bloemetje te laten bezorgen daar de coronamaatregelen mensen ervan weerhielden om bij elkaar op bezoek te gaan en ze toch iemand wilden verrassen. Hierdoor stegen de onlinebestedingen aan bloemen flink. Tot slot hebben de vele acties tijdens de eerste lockdown, zoals het uitdelen van bloemen in bejaardenhuizen en ziekenhuizen de bloem in de schijnwerpers gezet en wellicht populairder gemaakt.

Vanaf juni herstelde de vraag zich snel, zo blijkt uit de uitvoercijfers van Floridata. De uitvoerwaarde van planten en bloemen steeg in juni met 30 procent ten opzichte van dezelfde maand vorig jaar en in juli met 17 procent. Ook de maanden daarop waren beter dan vorig jaar. Deze opleving kon de eerste klap echter niet meer goed maken; sinds het uitbreken van de crisis ging er 200 miljoen euro aan uitvoerwaarde verloren.

Vanaf juni herstelt uitvoerwaarde van planten en bloemen zich

Bron: Floridata

Traag herstel sierteeltsector 2021

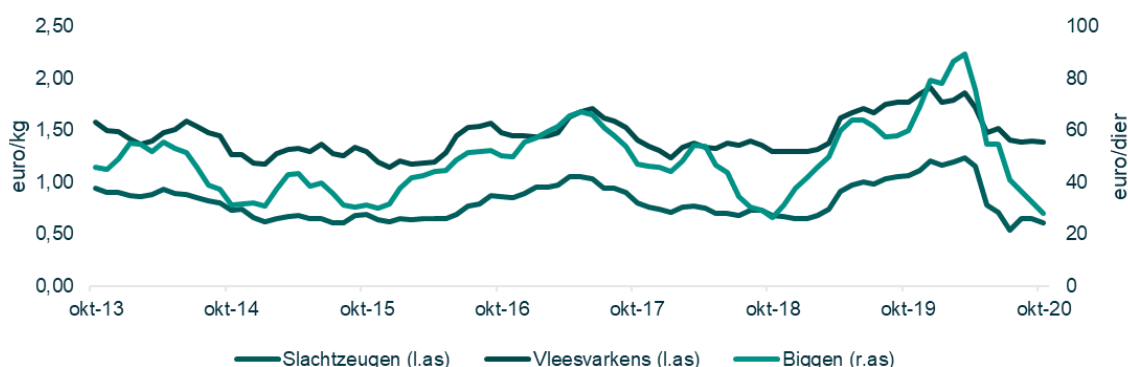
Hoewel de sector zich beperkt heeft weten te herstellen, zal de komende periode niet makkelijk worden voor de ondernemers in de sierteelt. De tweede coronagolf in Nederland en in belangrijke uitvoerlanden, zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, zorgt voor een lagere afzet. Die afzet zal tevens lager liggen, omdat de evenementen- en huwelijksmarkt voorlopig niet op gang komt. Verder zal door de coronacrisis de werkloosheid eind 2020 en in 2021 stijgen, waardoor consumenten minder te besteden hebben. Dit vergroot de kans op een lagere afzet van sierteeltproducten. Tenslotte hangt de Brexit nog boven de sector. ABN AMRO verwacht een 'zachte' Brexit, maar ook bij die uitkomst kunnen vertragingen bij de grens en hogere kosten de afzet naar het Verenigd Koninkrijk bemoeilijken. ABN AMRO verwacht dat de volumes dit jaar met vijf procent terugvallen en in 2021 slechts deels herstellen.

Varkenshouderij

Het jaar 2020 is een achtbaan geweest voor varkenshouders. In de eerste paar maanden van dit jaar stegen de prijzen van vleesvarkens, biggen en slachtzeugen naar ongekende hoogten. De uitbraak van de Afrikaanse Varkenspest in China en een aantal andere landen zorgde voor een flink tekort aan varkensvlees. Dit tekort leidde tot een toename van de prijzen voor varkensvlees in Nederland met een voorlopig hoogtepunt aan het begin van dit jaar.

Maar terwijl de tekorten en de prijzen in China hoog bleven, daalden de prijzen in Nederland. Die daling was het gevolg van twee verschillende factoren. Allereerst zorgde corona-besmettingen bij Nederlandse vleesverwerkers voor een ban vanuit China op de producten van deze slachterijen. Daarnaast besloot China om de invoer van varkensvlees vanuit Duitsland stil te leggen, omdat er in Duitsland een geval van Afrikaanse Varkenspest werd vastgesteld. Nederlandse varkenshouders zijn afhankelijk van de slachtcapaciteit in zowel Nederland als Duitsland. Door de ban van China op een aantal Nederlandse vleesverwerkers en op alle Duitse verwerkers ontstond een tekort aan plekken waar Nederlandse varkens geslacht konden worden. Dit zorgde voor een overschot en dempte de prijzen.

Prijzen varkenshouderij flink gedaald

Bron: Agrimatie

De verwachtingen voor de prijzen zijn uit te splitsen in korte en lange termijn. Op de korte termijn zal de vraag vanuit China aanhouden en een bodem onder de prijzen leggen. Het land kampt nog steeds met een behoorlijk tekort aan varkensvlees. Inmiddels hebben de Nederlandse slachterijen coronamaatregelen getroffen en heeft China de grenzen weer geopend voor Nederlands varkensvlees. Dit geldt echter niet voor varkensvlees uit Duitsland, maar Nederlandse varkenshouders kunnen deels uitwijken naar slachterijen in andere landen die wel naar China mogen uitvoeren. Op de lange termijn zullen de Chinese varkensboeren in staat zijn om het gat te dichten dat de Afrikaanse Varkenspest in de varkensstapel heeft geslagen. Varkensvlees is een belangrijk onderdeel van de Chinese keuken. De hogere prijzen van varkensvlees leidden tot hogere lasten voor consumenten. De Chinese overheid wil dit voorkomen en doet er alles aan om weer deels zelfvoorzienend te worden. De hoge prijzen en stimuleringsbeleid vanuit de overheid maakt bedrijven creatief. Technologiebedrijven als Alibaba en Netease, een bedrijf dat groot is geworden door de verkoop van online games, begeven zich met geavanceerde technologie op het territorium van de varkenshouder. Met de slagkracht van de Chinese overheid en de technologische kennis van grote techbedrijven is de kans aanzienlijk dat de varkensstapel zich snel herstelt. De laatste productiecijfers uit China bevestigen dit snelle herstel.

In Nederland zal varkensstapel krimpen

Waar in China de sector aan het opschalen is, is Nederland juist aan het afbouwen. Dit komt door de maatschappelijke druk als gevolg van de stikstofproblematiek, dierenwelzijn en geuroverlast. Naar schatting van de Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV) zal ongeveer de helft van de 400 goedgekeurde varkenshouders daadwerkelijk gebruikmaken van de stoppersregeling die door de overheid in leven is geroepen. Dit zal zorgen voor een krimp van de sector van zo'n 7 procent in 2021. Naast deze al bekende stoppersregeling zal de extra mogelijkheid om te stoppen of duurzamer te produceren ervoor zorgen dat ook na 2021 de sector nog krimpt.

Glasgroente

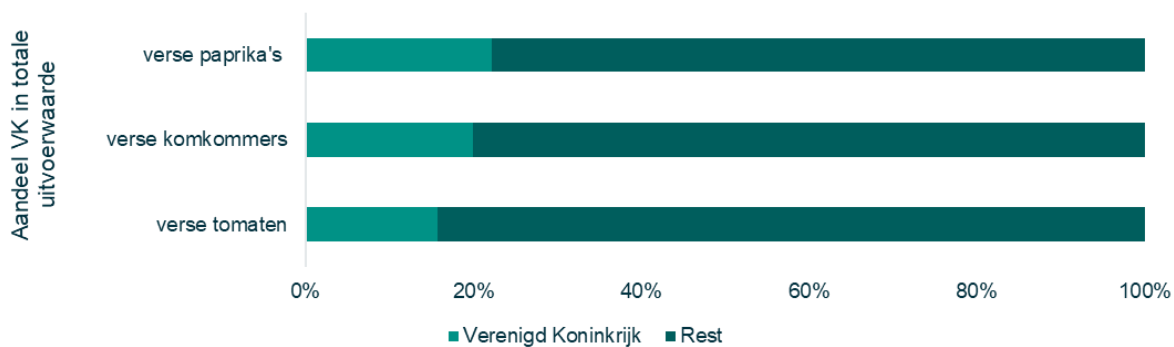
In maart, april en mei leek de glastuinbouw te kunnen profiteren van de verschuiving van de afzet via het retailkanaal. De verkopen in de supermarkt stegen en de prijzen van paprika's, aubergines en komkommers liepen op. Lang bleef deze situatie niet bestaan. Na de lockdown voerde de weggevallen vraag vanuit de horeca de boventoon en daalden de prijzen weer. De prijzen van glasgroente staan bovendien al langer onder druk. Ondanks grote jaarlijkse schommelingen is de trend de afgelopen tien jaar vooral neerwaarts. Voor veel glasgroentetelers is het lastig om onderscheidend te zijn met hun product, waardoor prijs een belangrijk element is om op te concurreren.

Omdat prijs zo leidend is voor de afzet, hebben producenten ingezet op schaalvergroting om hun kosten te drukken. Grotere bedrijven produceren doorgaans efficiënter en beschikken vaak over een betere marktpositie. Het aantal bedrijven in de glasgroentetuinbouw is de afgelopen twintig jaar afgenomen, waarbij het aantal hectaren toenam. Ook is de opbrengst per hectare toegenomen. De meer efficiënte productie van glasgroenten houdt de prijs voor de consument weliswaar laag, maar heeft ook een keerzijde. Het zorgt er namelijk voor dat kleinere bedrijven in de sector moeilijk mee kunnen komen, omdat zij deze schaalvoordelen niet kunnen inzetten.

Brexit-ontwikkelingen belangrijk voor glasgroente

ABN AMRO verwacht dat de vraag naar glasgroente zal stijgen als de horeca in binnen- en buitenland weer een hogere bezetting hebben in vergelijking tot dit jaar. De Brexit kan echter nog roet in het eten gooien. De glasgroenteteelt is namelijk voor een belangrijk deel afhankelijk van het Verenigd Koninkrijk. Circa een vijfde van de uitvoer gaat naar de Britten.

Belangrijk deel van glasgroente-uitvoer naar Verenigd Koninkrijk

Bron: CBS, bewerking ABN AMRO

Vanwege de moeizame Brexit-onderhandelingen vreest de sector voor hogere administratieve kosten, langere wachttijden bij de grens, importtarieven en een lagere vraag in het Verenigd Koninkrijk door hogere exportprijzen als gevolg van een lagere koers van het pond. ABN AMRO gaat er vooralsnog van uit dat de EU en de Britten tot goede afspraken komen waarbij de handelsdrempels minimaal blijven met een verminderd risico op een lagere export.

TRANSACTIE DATA ABN AMRO

Het coronavirus is een nieuw fenomeen voor economen en aangezien de meeste officiële data over consumptie weken, soms maanden, achterlopen is het moeilijk een inschatting te maken van de directe impact van de verspreiding van het virus op de Nederlandse economie. Daarom hebben wij op basis van transactiedata realtime-indicatoren ontwikkeld om consumptie te meten. De data bestaat uit fysieke pintransacties en online betalingen (iDEAL) van ABN AMRO klanten. Per dag gaan er miljoenen transacties door betalingssystemen van banken heen en op basis van deze transacties berekenen wij de geaggregeerde consumptie en de consumptie opgesplitst in verschillende dienst- en productgroepen. Zo kunnen wij onze klanten beter informeren over de staat van de Nederlandse economie en beleidsmakers helpen om goede keuzes te maken op basis van kwantitatieve analyses.

Disclaimer

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Door de onzekerheid over het verloop van het coronavirus zijn deze verwachtingen met meer onzekerheid omgeven dan gebruikelijk. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Teksten zijn afgesloten op 17 november 2020